

Zelené verejné obstarávanie v Slovenskej republike

Cieľom Stratégie trvalo udržateľného rozvoja Európskej únie (Göteborg 2001) je „podporovať hospodársky rast a sociálnu súdržnosť a súčasne venovať dostatočnú pozornosť ochrane životného prostredia“ (pozri KOM (2001) 264 v konečnom znení). Tento ambiciózný cieľ je možné dosiahnuť iba prostredníctvom integrácie environmentálnych aspektov do všetkých ostatných strategických oblastí prostredníctvom realizácie politiky ochrany životného prostredia so zvýšeným využívaním trhovo orientovaných nástrojov a informovania verejnosti, čo prispieje k rozvoju potrebných zmien v správaní sa ľudí.

Svetový samit o trvalo udržateľnom rozvoji (Johannesburg 2002) v pláne realizácie nabáda „príslušné orgány na všetkých úrovniach, aby pri rozhodovaní brali do úvahy otázky trvalo udržateľného rozvoja a podporovali také stratégie verejného obstarávania, ktoré napomáhajú rozvoju a šíreniu environmentálne vhodných tovarov a služieb“ (www.un.org/esa/sustdev/documents/WSSD_POI_PD/English/POIToc.htm).

Možnosti, ktoré ponúka legislatíva Európskeho spoločenstva pri začleňovaní environmentálnych hľadísk do postupov verejného obstarávania upravujú smernice o verejnom obstarávaní, a to: smernica 2004/18 Európskeho parlamentu a Rady zo dňa 31. marca 2004 o koordinácii postupov na schvaľovanie zmlúv o verejných prácach, zmlúv o verejných dodávkach a zmlúv o verejných službách a smernica 2004/17 Európskeho parlamentu a Rady zo dňa 31. marca 2004 o koordinácii postupov obstarávania, ktoré umožňujú začlenenie environmentálnych hľadísk do technických špecifikácií

kritérií výberu a uzatvárania zmlúv, ako aj do ustanovení o vykonaní zákazky.

Na základe požiadaviek *Obnovennej stratégie trvalo udržateľného rozvoja EÚ* a správ Európskej komisie *Integrovaná produktová politika a Implementácia akčného plánu environmentálnych technológií v roku 2004* Ministerstvo životného prostredia SR spracovalo *Národný akčný plán pre zelené verejné obstarávanie na roky 2007 – 2010* (NAP GPP), ktorý vláda SR prerokovala dňa 7. novembra 2007 a schválila ho uznesením č. 944. Cieľom NAP GPP je zlepšiť environmentálne správanie sa verejného sektora prostredníctvom zvýšenia úrovne uplatňovania zeleného verejného obstarávania a vytvoriť podmienky, aby sa úroveň zeleného verejného obstarávania v Slovenskej republike do roku 2010 priblížila priemernej úrovni zeleného verejného obstarávania, ktorú v súčasnom období dosahujú členské štáty EÚ s najlepšimi výsledkami v tejto oblasti. Prostriedkom na dosiahnutie tohto cieľa je uplatňovanie princípov zeleného verejného obstarávania v rámci ústredných orgánov štátnej správy, ako aj na úrovni samosprávy (samosprávne kraje, mestá a obce). Podpornými nástrojmi, ktoré sa budú v rámci NAP GPP uplatňovať, sú:

- realizácia pilotného projektu zeleného verejného obstarávania na regionálnej úrovni;
- poskytovanie podrobných informácií o výrobkoch, službách a technológiách (vrátane technických špecifikácií) verejným obstarávateľom a obstarávateľom;
- spracovanie a vydanie metodologickej príručky k zelenému verejnému obstarávaniu v podmienkach Slovenskej republiky;

- vzdelávanie verejných obstarávateľov, obstarávateľov a dodávateľov;
- vytvorenie účinného komunikačného a informačného systému pre zelené verejné obstarávanie.

Tieto aktivity a podporné nástroje by mali byť prostriedkom na dosiahnutie ambiciózneho cieľa - aby v členských krajinách EÚ uplatňovali princípy zeleného verejného obstarávania na úrovni 50 % uskutočnených verejných zákaziek: *ústredné orgány štátnej správy a nimi zriadené organizácie do roku 2010 a organizácie územnej samosprávy do roku 2015*.

Pre verejné orgány by malo byť v podstate jednoduché prijať strategické rozhodnutie nakupovať s prihliadnutím na ochranu životného prostredia. Presadzovanie tejto myšlienky je dôležité aj z toho dôvodu, že zelené verejné obstarávanie je prínosom nielen pre životné prostredie, ale aj pre samotného obstarávateľa v podobe zvýšenia jeho kreditu v očiach verejnosti. Uznesenie vlády SR č. 944/2007 im v bode B.4. ukladá povinnosť uplatňovať princípy zeleného verejného obstarávania v rámci svojej pôsobnosti každoročne do roku 2010. Táto úloha sa bude kontrolovať a informácia o jej plnení sa bude každoročne predkladať vláde SR. Robí sa to aj preto, že „štartovacia čiara“ v SR v oblasti zeleného verejného obstarávania je veľmi nízka - z uskutočnených prieskumov vyplýva, že

od nadobudnutia účinnosti zákona o verejnom obstarávaní sa uplatňuje environmentálna špecifikácia pri zadávaní zákaziek iba na úrovni 1 % (pozri Národný akčný plán pre zelené verejné obstarávanie v SR na roky 2007 – 2010, MŽP SR 22. 10. 2007, s. 16.) Pritom priemerná úroveň EU-25 za rok 2005 bola 30 %.

Zložitejšia situácia v zelenom verejnom obstarávaní bude zrejme v súkromnom sektore. Pritom uplatňovanie princípov zeleného verejného obstarávania si zvyčajne nevyžaduje žiadne štrukturálne zmeny u obstarávateľa. Na začiatku tohto procesu je potrebné zabezpečiť: organizáciu vhodnej prípravy pracovníkov v oblasti verejného obstarávania a obstarávania; istú mieru strategického plánovania - stanovenie priorít v environmentálnej vhodnosti obstarávania; prístup k informáciám o životnom prostredí; a stanovenie priorít pre environmentálne najvhodnejší výber zmlúv.

Pracovníci, ktorí v praxi realizujú zelené verejné obstarávanie, by mali mať poznatky z právnej a finančnej oblasti, ako aj z oblasti životného prostredia, ktoré sú potrebné pri rozhodovaní o rozsahu a možnosti začlenenia environmentálnych kritérií do postupu obstarávania, ako aj pri hodnotení, či stanovená úroveň environmentálnych faktorov umožňuje získať za vynaložené prostriedky čo najvyššiu úžitkovú hodnotu.

Pri realizácii zeleného verejného obstarávania je potrebné *postupovať systematicky* („krok za krokom“). Napríklad začať malým počtom výrobkov a služieb, pri ktorých je vplyv na životné prostredie jasný, alebo pri ktorých sú environmentálne vhodné alternatívy ľahko dostupné (napr. recyklovaný papier). Pri *zvažovaní vplyvu na životné prostredie* je vhodné vyberať si tie výrobky (napr. automobilový park) alebo služby (napr. upratovanie), ktoré majú výrazný vplyv na životné prostredie. Je tiež možné *zamerať sa na jeden alebo viac problémov* (napr. odpad, klimatické zmeny) a stanoviť všeobecné požiadavky - na zhodnocovanie odpadu (recyklovateľnosť, energetické využitie, ukladanie na skládku) a na

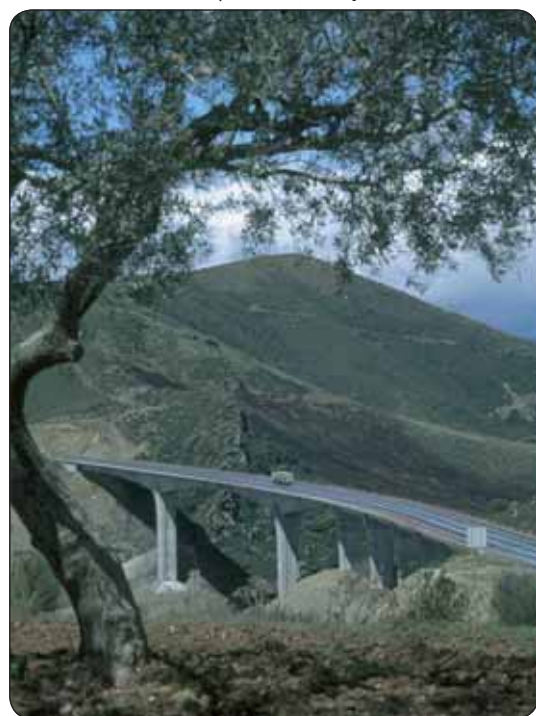
Využitie environmentálneho označovania EÚ pri žiarovkách: Kritériá environmentálneho označovania pri žiarovkách vyžadujú priemernú životnosť 10 000 hodín. Pri začlenení tohto kritéria do výzvy na predkladanie ponúk na žiarovky môžete stanoviť 10 000 hodín ako technickú požiadavku na minimálnu životnosť žiaroviek a za každých tisíc hodín nad 10 000 hodín môžete pri kritériách na zadanie zákazky udeliť bod navyše.

Kódexy environmentálne vhodného obstarávania v Göteborgu a v Londýne: Vyberte si výrobky, ktoré čo najmenej poškodzujú životné prostredie, či už pri výrobe alebo pri ich používaní. Berte do úvahy celý proces od výroby, cez spotrebu, až po zneškodnenie výrobku. Starosta Londýna zaviedol kódex environmentálne vhodného obstarávania, v ktorom sa nákupcovia podnikov i verejných inštitúcií zaväzujú nakupovať tovary vyrobené podľa možnosti z recyklovaných materiálov.

energetickú úspornosť. Rovnako dôležité je zvážiť *dostupnosť a cenu* environmentálne výhodnejších alternatív – či sú na trhu environmentálne vhodné výrobky, ktoré splnia požiadavky obstarávateľa a či si ich môže dovoliť kúpiť. Nie zanedbateľná v tomto procese je tiež *dostupnosť údajov* – či totiž obstarávateľ dokáže nájsť vedecky overené environmentálne údaje, ktoré potrebuje na stanovenie kritérií pre obstarávaný produkt a ako veľmi komplikované bude rozhodnúť sa z technického hľadiska čo chce obstaráť a vyjadriť to jasne pri vyhlásení verejnej súťaže.

Predmet obstarávania definuje obstarávateľ, ktorý sa môže slobodne rozhodnúť a zohľadniť pri obstarávaní ochranu životného prostredia, ak tým nenarúša

Výstavba mosta v chránenom území: Prikladom špecifických opatrení v oblasti environmentálneho manažérstva by bola zákazka na výstavbu mosta v chránenom území, ktoré si vyžaduje sériu špecifických manažérskych opatrení zameraných na zabezpečenie účinnej ochrany fauny a flóry v danej oblasti v priebehu výstavby.

trh, teda neobmedzuje alebo nesťažuje prístup k nemu. Uskutočnenie prieskumu trhu mu môže poskytnúť potrebné informácie o ponúkaných environmentálnych alternatívach a základných obchodných podmienkach. Pri stanovení technických špecifikácií môžu byť veľmi užitočné relevantné technické špecifikácie environmentálnych značiek, avšak obstarávateľ nesmie od účastníkov súťaže vyžadovať, aby boli zaregistrovaní v niektorej zo schém environmentálneho označovania. V odôvodnených prípadoch však možno bližšie určiť špecifické materiály a environmentálne vhodné postupy.

Obstarávateľ sa však môže dostať do situácie, že napriek uskutočnenej analýze trhu nemá istotu, či existujú nejaké environmentálne vhodné alternatívy výrobkov alebo služieb, ktoré má záujem obstaráť, alebo nepozná presne ich kvalitu alebo cenu. V takom prípade je vhodné požiadať potenciálnych uchádzačov o *predloženie environmentálne vhodných variantných riešení*. To v praxi znamená, že obstarávateľ vytvorí súbor minimálnych požadovaných technických špecifikácií obstarávaného produktu, ktoré sa budú vzťahovať na neutrálnu ponuku aj na jej environmentálne vhodný variant, ktorý v porovnaní s neutrálnou ponukou obsahuje aj environmentálny rozmer. Pritom ak obstarávateľ neurčí inak, záleží iba na uchádzačovi o verejnú zákazku, či sa rozhodne predložiť ponuku, založenú na variantnom riešení, teda aj s environmentálnym rozmerom.

Ak sa obstarávateľ chystá akceptovať vo verejnom obstarávaní variantné riešenia, musí v súťažných podkladoch vopred stanoviť:

- záväzok prijať aj variantné riešenia;
- minimálne environmentálne požiadavky, ktoré musí spĺňať variantné riešenie (napr. environmentálne vhodné správanie sa);
- špecifické požiadavky na prezentáciu variantných riešení (napr. poslať ponuku v samostatnej obálke s označením variantného riešenia, resp. požiadavku, že pri variantnom riešení je potrebné predložiť aj neutrálnu ponuku).

Veľkou pomocou pre obstarávateľa alebo verejného obstarávateľa je environmentálna značka – v SR Environmentálne vhodný produkt, v Európskej únii Európsky kvet. (Pozn.: Jednotlivé štáty EÚ používajú vlastnú značku, napr. škandinávské krajiny – Severská labuť, Nemecko – Nemecký modrý anjel, Rakúsko – Umweltzeichen (ekoznačka), Maďarsko Kornyeret barájt – termek a i.). Smernice 2004/17/ES a 2004/18/ES o verejnom obstarávaní umožňujú používať pri stanovovaní výkonnostných alebo funkčných environmentálnych požiadaviek relevantné špecifikácie environmentálnych značiek, ale len za týchto podmienok:

- špecifikácie sú vhodné na určenie charakteristík dodávok tovarov alebo služieb, ktoré sú predmetom zeleného verejného obstarávania;

- požiadavky na označovanie sú vypracované na základe vedeckých informácií;
- environmentálne značky sú prijaté v rámci postupu, na ktorom sa môžu zúčastniť všetky zainteresované strany (napr. štátne orgány, spotrebiteľia, výrobcovia, distribútori, environmentálne organizácie);
- sú dostupné pre všetky zainteresované strany.

O výrobkoch a službách, ktoré sú *označené environmentálnou značkou* sa predpokladá, že zodpovedajú technickým špecifikáciám. Nie je však dovolené predpísať uchádzačovi, aby mal určitú environmentálnu značku už udelenú; uchádzač musí mať možnosť sa v súťaži preukázať aj iným vhodným spôsobom (napr. technickou dokumentáciou výrobcu, protokolom od skúšobne).

Pri praktickej realizácii zeleného verejného obstarávania je veľmi dôležitý *výber dodávateľov, poskytovateľov služieb alebo vykonávateľov prác* (ďalej uchádzač). Ak si chce obstarávateľ alebo verejný obstarávateľ overiť, či je uchádzač schopný realizovať opatrenia environmentálneho manažérstva, predpísané v zákazke (napr. v oblasti

Biopotrava v školských jedálňach v Taliansku a v nemocničných jedálňach vo Viedni: V Taliansku je možné nájsť viac ako 300 príkladov školských jedální poskytujúcich biopotravu. Niektoré z nich používajú iba bioovocie a zeleninu, zatiaľ čo iné ponúkajú kompletné jedlá s 80 – 100 % podielom biozložiek. Mesto Ferrara použilo na prechod k biostravovaniu štruktúrovaný prístup. V r. 1994 začali realizačnou štúdiou, a potom zostavili zoznam potravín, ktoré by sa dali použiť bez výrazného zvýšenie nákladov. V r. 2003 bolo 50 % stravy ponúkanej vo verejných jedálňach pripravené z biopotravín, pričom v predškolských zariadeniach to bolo až 80 %. Podobným spôsobom postupovali aj vo Viedni, kde sa zamerali na ľahko dostupné potraviny z ekologických fariem. Biopotravu ponúkajú v nemocniciach, domovoch dôchodcov, školách a škôlkach.

zneškodňovania odpadov environmentálne vhodným spôsobom, stavebných prác, údržby alebo renovácie, dopravných služieb), môže ho požiadať, aby preukázal svoju technickú spôsobilosť realizovať tieto opatrenia. Jedným zo spôsobov, ako to uchádzač môže urobiť, môže byť zavedený systém environmentálneho manažérstva (napr. EMS/ISO 14001 alebo EMAS). Vyžadovanie súladu s niektorým zo systémov environmentálneho manažérstva však nesmie obstarávateľ vyžadovať ako nevyhnutný predpoklad, mal by akceptovať aj všetky ostatné spôsoby preukazovania technickej spôsobilosti. V prípade

Pokračovanie na s. 23